

kiásott kövekből megépítették, és éveken át gondosan javígtatták a hajózható mélységet biztosító duzzasztógátjukat.

Mikor már ciki volt festett lúdtollakat tűzni a hajunkba, és nyilakkal, lándzsákkal meg tomahawkokkal vonulni ki az erdőben épített indiánkunyhóig, eltanultuk apánk vadászművészetét: fegyverek nélkül, természetes környezetükben igyekeztünk minél közelebb kerülni az élő vadakhoz. Kíváncsiságunk ekkortájt már távolabbi célpontok irányában is kiterjedt. Váltó nélküli bringáinkkal előbb a Tekségig, Uzonkáig vagy a Szent Anna-tóig merészkedtünk, de aztán a legelszántabbak közül néhányan egy Erdély-kerülő biciklitúrát is végigkarikáztunk: a Töröcsvári és Transzfogarasi hágót, valamint Brassót, Szebent, Temesvárt, Aradot, Nagyváradot, Kolozsvárt, Marosvásárhelyt és Udvarhelyt is érintő útvonalnak Barót volt a reményteli kiindulópontja és egyben áhított végállomása is.

Szülővárosom azóta is excentrikus hely számomra, ahová valahonnan nézek. Ha középpontot kellene megjelölni benne, nehezen tudnék választani a Szálas-tető indiántanyája és apám Szőlősdombon kitapasztalt remek leshelye közül, ahonnan nemcsak az indián vadászmezők és az egész évben nyomon követett medvék vehetők szemügyre, hanem részletekbe menően látszik az egész város és környéke a Persány vonulatától a Dél-Hargitáig.

BÁNFFYHUNYAD – HUEDIN – HEYNOD

Török F. László

TATÁROK ÉS POMPÁS MAGYAROK

Fiam, mi tatárok vagyunk, és nem magyarok, ezt jól jegyezd meg! – mondta kérlelhetetlen magabiztossággal apám, és hát hittem is neki, meg nem is. Épp a negyedik általánost tapostam, és épp beleszerettem a mindenkit egyenlővé tevő kommunizmus ideáljába, apám pedig épp végképp az alkoholba menekült ugyanazon kommunizmus egyenlőség-kínjai elől. Akkor már sok éve tette ezt, évtizedek óta nyögve annak a hatását, ahogy egy valamikori református gimnazistából, kulákivadékból, kolozsvári elit isko-

lából kisvárosba üldözött szabóinasból, majd ambícióból kreált és ünnevelt városi tótumfaktum kultúrvezérből és párttitkárból hogyan lesz az ember a hatvanas években egyszerű zöldség-gyümölcs beszerző senki, egyik napról a másikra. A társadalmi egyenlőség jegyében, nyilván.

Már hogyan is lehetnének tatárok, mi, akiket valamikori magyar földbirtokos család leszármazottjaiként az „Erdélyt vissza” szelleme űzött csak el a negyvenes évek elején a már románná lett (vagy románnak maradt) Győrőmonostorról, az akkori határ jó oldalán levő kisvárosba? De nem akárhová: Kalotaszeg fővárosába, Bánffyhunyadra. Annak a Kalotaszegnek a „fővárosába”, ahol a mindig is „pompás magyarok, templomból jövet” Adyval együtt, vagy Ady ellenére vallották, hogy náluk pompásabb magyarok már nem is léteznek. Hát maga a város neve, mondom, Bánffy és Hunyad(i), hát már az is determinál, ily hősök eszmei utódaként hogyan lehetnék én tatár, vagy bármiféle jövevény? Jövevények a mócok, azok, akik szemérmetlenül elfoglalták a városunk felét (akkoriban még csak a felét).

Felnőttem aztán lassan, és hát láttam, hogy a templomban sem ülünk a magyarok közé, Török volt a nevünk, lenéztek minket a tősgyökeres nagyutcaiak, és hallottam legendákat Péntek vezérről, aki természetesen a Péntek hídjánál ütközött meg vitézül annak idején a tatárokkal – bár sikertelenül, a legenda szerint, mert azok maradtak. Tudják, a Péntek hídjá, az a mai vasúti felüljáró Várad felől, ahonnan már látszik a mértanilag is egyenes út mentén a valószínűtlenül távolban levő pompás Bánffyhunyad. És ahonnan, bal kéz felől, ha jól megfigyeljük, látszanak ám még a valamikori cigány telepnek a maradványai is, hát ennek a telepnek köszönhetőek ma a város kétségtelenül leghírhedtebb és első számú turista-látványosságának számító, égbe meredő, kacifántos palotái is. Már felnőtként aztán, sok sikertelen egyetemi felvételi között, volt szerencsém két évig tanító bácsit játszani azon a cigány telepen, még paloták nélkül, de értem, mitől és miből lettek ezek a paloták olyanok, amilyenek, hivalkodók és lakatlanok, és azt is: miért nem lettek hamarabb (mondtam már, a kommunista társadalom egyelőségideálja). De annak idején még róluk, a cigányokról sem akartam elhinni, hogy jövevények, olyan rég ott voltak már, pedig a vajda váltig bizonygatta, mutogatva a „buletint” (nem sokuknak volt, de neki igen), amelyben a születési hely címén tényleg az szerepelt, hogy: Baku, URSS. Mégis, akkoriban minden annyira állandónak és ősidőkből származónak tűnt, főleg a magyarságom és ezen belül a büszke kalotaszegiségem, a csodás népviselet, a szokásaink, minden, aminek következtében veszettül hittük, hogy mi vagyunk itt a valódi (h)ősök és az utolsó igazság birtokosai, ami sajnos

akkortájt már, sok évtizedre Trianontól és évszázadnyira a Bánffyktól, persze igazságtalansággá nemesült. Szóval hallani se akartam a tatárságról, büszke kalotaszegi voltam, az, akinek ezt az örökséget megőrizni és szentül védeni, érinthetetlennek megtartani az egyedüli dolga a világon.

Persze, néha szégyelltem magam emberré cseperedés közben, mert azért jólesett a móc szomszédok hasonszőrű gyerekeivel focizgatni, barátkozni, sőt, horribile dictu, még az a két év is a közös ellenség között, a város szélére száműzött cigány telepen is jólesett, mi több, sok mindenre megtanított. Persze, akkor már Hunyad sem volt annyira Bánffy, kis vásárvárosi elzárt létében a keddi piacon megfért együtt a magyarbikali néni pityókája a kelece-li bácsi telemea sajtjával, sőt, belefértek a pompás, Árpád-korból eredeztetett református templom melletti parkban jósolgató cigány asszonyok is. Bár őket azért nem néztük annyira embernek, és ha valakinek ellopták a biciklijét, hát nem a rendőrségre ment, hanem a jósolgató cigány asszonyokhoz lebonnyolítani a visszavásárlási aktus korántsem felemelő, de hasznos intézményét. Nem volt már Tigris szálló sem, tanácsi hivatalnak hívtuk, csak Ady legendája maradt meg, aki állítólag ezen a híres kalotaszegi mulatóhelyen kártyázta el Csinszkája csucsai kastélyát, azért lett belőle Goga-kastély, csak, hogy tudjátok. És rég túl voltunk már azon is, amikor román és magyar kommunisták együtt hitték a város felemelkedésének és naggyá válásának a rémálmát (éljen Sztálin és a népek barátsága!), apám sorsa a megmondhatója. A város meg valahogy nem akart felemelkedni, maradt a gáz nélküli (manapság vezették végre be), fafűtéstől fojtogató levegőjű medence közepén, télen Románia második leghidegebb településének (Alfalu az első, persze, a székelyek mindig előbb), nyáron pedig a ritka, angyalszemű magyar és holland tündérvilágot kereső turisták fix megállóhelyeként, mert hát a népviselet, meg az Árpád-kori református templom varrottasai mellett nem lehet csak úgy elautózni. Éltük az elfeledett kisvárosok unalmas életét, összezárva, de végtelenül külön, a románoknak a horthysták által lemészárolt ortodox esperes, nekünk meg Vasvári emlékével meg apám sorával. A cigányok meg mindenféle emlék nélkül, ott, a város szélén, ahol a helyük volt. Mi, fiatalok meg néha már keveredve, de vallási ünnepeken büszke népviseletben a templomban, kommunista ünnepeken meg többnyire a környező hegyekben, a csodás Dregán völgyében, a mócok között, akik bizony dicsérve mondták a félig részegen énekelt székely himnuszra, hogy milyen szép dal. Pedig porlott, mint a szikla.

A város aztán a forradalom után is maradt, ahol volt, ugyanazon folyamataival, csak már demokratikus köntösben, amikor az egyenlőség tisztán

szitokszóvá nemesült, mert marja, aki bírja, és van, akinek van. Mostanság nyilván van, egyes magyaroknak és mócoknak egyaránt, és persze a városnak is, épül, szépül, megújult a református templom, lett szép esküvői ház (fontos!), meg Lidl meg Penny és Profi (több is), már a focipálya egykor délceg, aztán omladozó tribünje se omladozik annyira. Bár a szocialista strand medencéjét még mindig nem sikerült újra beüzemelni, uszoda is van már a környéken, más, pompás magyarok által méltán kigrundolva a sorsát tényleg a saját kezébe vevő szomszéd községben. De Hunyadon, persze, a legtöbb a cigányoknak van, nincs már különbség mócok és magyarok között a félelemben, amikor eladóvá válik a szomszéd ház, már tudják, ki költözik be. És lettek pompás paloták, és már nemcsak az angyalszemű tündérvilágot kereső turisták állnak meg, miközben Kolozsvár felé autóznak. Mert a város széléről végre a város részei lettek a cigányok is, még ha ennek nem is örülnek annyira a mócok meg a magyarok, de hát ennyi száz év után muszáj már kis figyelmet fordítani az együttélésre is, már amikor az új szomszédok otthon vannak, és nem épp Írországból úton Németországba vagy hazafele, jobbkormányos, roppant nagy gépkocsikkal. Illetve muszáj lenne, még gyakorolják a felek.

Csak én lettem hűtlen Bánffyhunyadhoz, Kalotaszeghez és minden igazsághoz és igazságtalansághoz, amiben valaha hittem, mert úgy véltem, az ember szabad, és ki kell vívnia a saját szabadságát és boldogságát, és nem engedheti, hogy a hely és a szellem megkösse a kezét. És élhet ott is boldogan és büszkén, ahol élni szeretne, és ha pompás magyar már nem is lehet, de lehet még tatár vagy olasz. És bár hűtlen, szülőföld-elhagyó lett, hisz még a szülőföldben, érdeklő és szurkol az együttélésnek. Mert ha az együtt élésből nem lesz együttélés és egymás elfogadása, ha nem találunk közös jövőt, akkor mindegy a dicső múlt, az ezeréves szokásaink, mindegy, hogy feltámad a kalotaszegi legényes és újabb virágkorát éli, egyszer csak a híresdíszes népviselet is ugyanolyan hivalkodó és lakatlan marad majd, mint azok a hírhedt, égbe meredő paloták.

Apámnak végül is igaza volt, mindannyian tatárok vagyunk.